

**Wymagania na poszczególne oceny do programu nauczania „Zrozumieć przeszłość”
historii dla klasy 1 liceum ogólnokształcącego w zakresie rozszerzonym**

Temat lekcji	Zagadnienia	Wymagania na poszczególne oceny				
		Ocena dopuszczająca Uczeń:	Ocena dostateczna Uczeń potrafi to co wymagane jest na ocenę dopuszczającą i dodatkowo:	Ocena dobra Uczeń : potrafi to co wymagane jest na ocenę dostateczną i dodatkowo:	Ocena bardzo dobra Uczeń potrafi to co wymagane jest na ocenę dobrą i dodatkowo::	Ocena celująca Uczeń potrafi to co wymagane jest na ocenę dopuszczającą i dodatkowo::
Zrozumieć przeszłość	Cele badania i nauczania historii Znaczenie historii Klasyfikacja źródeł historycznych Epoki – podział i prosta charakterystyka Nauki pomocnicze historii	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>historia, prehistoria, nauki pomocnicze historii</i>	– rozpoznaje rodzaje źródeł historycznych – klasyfikuje źródła historyczne – wymienia w kolejności chronologicznej epoki historyczne	– opisuje rodzaje źródeł historycznych – wyjaśnia zasady krytycznej analizy i interpretacji różnych rodzajów źródeł historycznych	– wskazuje i wyjaśnia ramy chronologiczne poszczególnych epok historycznych	– wyjaśnia zasady pracy z materiałami źródłowymi – analizuje różne oceny historiografii, dotyczące dziejów ojczystych i powszechnych
Rozdział I. Pierwsze cywilizacje						
1. Początki historii człowieka	Zarys antropogenezy Chronologia pradziejów Człowiek w paleolicie Rewolucja neolityczna	– prawidłowo stosuje pojęcia <i>prehistoria</i> – wymienia w kolejności epoki prehistorii (epoka kamienia, epoka brązu, epoka żelaza) – wskazuje na mapie rejon pojawienia się <i>Homo sapiens</i>	– prawidłowo wyjaśnia pojęcia: <i>paleolit, neolit, antropogeneza, rewolucja neolityczna</i> – przedstawia na mapie przebieg migracji <i>Homo sapiens</i>	– wymienia w porządku chronologicznym etapy ewolucji człowieka – wyjaśnia znaczenie rewolucji neolitycznej	– przedstawia ideę ewolucji Karola Darwina – opisuje etapy ewolucji człowieka – wyjaśnia cechy sztuki paleolitu i neolitu	– w szerokim aspekcie przedstawia i wyjaśnia dokonania naukowe Karola Darwina
2. Narodziny cywilizacji	Znaczenie wielkich rzek dla rozwoju cywilizacji i powstania pierwszych państw Ustrój państw-miast sumeryjskich Znaczenie wynalezienia pisma	– wskazuje na mapie rejony wielkich rzek (Tygrys, Eufrat) – wyjaśnia rolę wielkich rzek dla rozwoju gospodarki – rozpoznaje pismo klinowe	– wskazuje na mapie obszar Sumeru – wymienia najważniejsze wynalazki cywilizacji sumeryjskiej – wyjaśnia cechy ustrojowe sumeryjskich miast-państw	– opisuje warunki naturalne Mezopotamii – wyjaśnia okoliczności powstania i rolę pisma – wyjaśnia rolę Sargona Wielkiego – wymienia najważniejsze	– opisuje okoliczności powstania i cechy najstarszych miast – opisuje w porządku chronologicznym najważniejsze etapy dziejów Mezopotamii	– w szerokim aspekcie wyjaśnia przyczyny powstania pierwszych państw w rejonie Mezopotamii – porównuje osiągnięcia

	Osiągnięcia Sumerów Współczesne dziedzictwo kultur Sumeru i innych najdawniejszych kultur Mezopotamii			osiągnięcia cywilizacji Sumerów – wyjaśnia cechy religii Sumerów		cywilizacyjne ludów Mezopotamii – wskazuje współczesne dziedzictwo kultur Bliskiego Wschodu
3. Babilonia i Asyria	Ukształtowanie się pierwszych imperiów Najważniejsze kultury: Babilonia i Asyria Wierzenia ludów Mezopotamii Kodeks Hammurabiego jako jeden z najstarszych zabytków prawodawstwa Nauka, sztuka i wierzenia starożytnej Mezopotamii	– wskazuje na mapie obszar Babilonu i Asyrii	– wyjaśnia cechy ustrojowe mezopotamskich państw – rozpoznaje dzieła sztuki mezopotamskiej	– za pomocą mapy opisuje zmiany granic starożytnych imperiów – opisuje ustrój polityczny oraz struktury społeczne Babilonu i Asyrii – wymienia najważniejsze osiągnięcia cywilizacji Mezopotamii – wyjaśnia cechy religii Babilonu i Asyrii – wyjaśnia rolę Hammurabiego – wyjaśnia znaczenie kodyfikacji prawa	– opisuje w porządku chronologicznym najważniejsze etapy dziejów Mezopotamii – wyjaśnia rolę wielkich przywódców: Nabuchodonozora II, Asurbanipala – wyjaśnia specyfikę armii asyryjskiej	– w szerokim aspekcie wyjaśnia przyczyny postania imperiów w rejonie Mezopotamii – porównuje osiągnięcia cywilizacyjne ludów Mezopotamii – wskazuje współczesne dziedzictwo kultur Bliskiego Wschodu
4. Państwo faraonów	Dzieje polityczne z podstawową periodyzacją dziejów Egiptu Ustrój polityczny państwa faraonów Struktura społeczeństwa starożytnego Egiptu Współczesne dziedzictwo cywilizacji Egiptu	– wskazuje na mapie Egipt i Nil – wyjaśnia rolę Nilu dla gospodarki egipskiej – rozpoznaje pismo hieroglificzne – rozpoznaje piramidy egipskie i wyjaśnia ich rolę	– opisuje warunki naturalne Egiptu – opisuje główne cechy ustroju politycznego starożytnego Egiptu – rozpoznaje dzieła sztuki egipskiej – wyjaśnia okoliczności powstania piramid	– za pomocą mapy opisuje zmiany granic Egiptu – opisuje główne cechy ustroju społecznego starożytnego Egiptu – wymienia i opisuje najważniejsze osiągnięcia cywilizacji egipskiej	– w szerokim aspekcie przedstawia rolę czynników geograficznych dla dziejów starożytnego Egiptu – wymienia w porządku chronologicznym główne etapy dziejów starożytnego Egiptu – wyjaśnia rolę wielkich przywódców: Narmera, Ramzesa II	– w szerokim aspekcie przedstawia okoliczności powstania i funkcjonowania państwa egipskiego – porównuje osiągnięcia cywilizacyjne ludów Mezopotamii i Egiptu – wskazuje współczesne

						dziedzictwo kultury starożytnego Egiptu
5. Kultura starożytnego Egiptu	<p>Politeistyczne wierzenia Egipcjan</p> <p>Osiągnięcia cywilizacji Egiptu</p> <p>Sztuka starożytnego Egiptu</p> <p>Badania cywilizacji egipskiej</p> <p>Współczesne dziedzictwo cywilizacji Egiptu</p>	<p>– rozpoznaje pismo hieroglificzne</p> <p>– rozpoznaje świątynie egipskie i wyjaśnia ich rolę</p>	<p>– wymienia główne cechy religii egipskiej</p> <p>– rozpoznaje dzieła sztuki egipskiej</p>	<p>– wymienia i opisuje najważniejsze osiągnięcia cywilizacji egipskiej</p> <p>– wymienia głównych bogów egipskich i opisuje mitologię egipską</p>	<p>– w szerokim aspekcie przedstawia rolę religii dla dziejów starożytnego Egiptu</p> <p>– wyjaśnia rolę Echnatona</p>	<p>– porównuje osiągnięcia cywilizacyjne ludów Mezopotamii i Egiptu</p> <p>– wskazuje współczesne dziedzictwo kultury starożytnego Egiptu</p> <p>– wyjaśnia okoliczności odczytania hieroglifów egipskich</p>
6. Inne cywilizacje Bliskiego Wschodu	<p>Cywilizacje Bliskiego Wschodu: Izrael, Fenicja, Persja i Hetyci</p> <p>Monoteizm religii żydowskiej i jego znaczenie</p> <p>Kolonizacja fenicka i znaczenie handlu w starożytności</p> <p>Ewolucja pisma – wykształcenie alfabetu</p> <p>Współczesne dziedzictwo starożytnego Izraela</p>	<p>– wskazuje na mapie rejon Izraela (z Jerozolimą), Fenicji, Persji</p> <p>– wymienia główne założenia monoteizmu</p> <p>– rozpoznaje pismo fenickie</p>	<p>– wyjaśnia główne założenia religii żydowskiej</p> <p>– wskazuje na mapie rejony kolonizacji fenickiej</p> <p>– wymienia główne osiągnięcia starożytnych Fenicjan</p>	<p>– opisuje cywilizacyjną rolę Hetytów</p> <p>– za pomocą mapy przedstawia zmiany granic Izraela, Persji</p> <p>– wyjaśnia znaczenie kolonizacji fenickiej</p> <p>– wyjaśnia znaczenie powstania alfabetu</p> <p>– charakteryzuje specyfikę imperium perskiego</p>	<p>– opisuje główne etapy losów narodu żydowskiego</p> <p>– ukazuje rolę wielkich przywódców: Abrahama, Mojżesza, Salomona</p> <p>– w porządku chronologicznym opisuje rozwój imperium perskiego</p> <p>– wyjaśnia rolę Cyrusa Wielkiego, Dariusza Wielkiego</p>	<p>– w szerokim aspekcie ukazuje losy narodu żydowskiego w starożytności</p> <p>– wyjaśnia rolę religii żydowskiej dla dziejów ludzkości</p> <p>– porównuje cechy religii ludów starożytnego Bliskiego Wschodu</p> <p>– porównuje i ocenia ustroje społeczno-polityczne starożytnych cywilizacji</p>
7. Cywilizacje Indii i Chin	<p>Cywilizacja Indusu i Żółtej Rzeki</p> <p>Źródła wielkich religii i systemów etycznych: hinduizmu, buddyzmu, konfucjanizmu i taoizmu</p>	<p>– wskazuje na mapie rejon Indusu i Żółtej Rzeki</p> <p>– rozpoznaje główne osiągnięcia cywilizacji starożytnych Indii i Chin</p>	<p>– wymienia główne osiągnięcia cywilizacji starożytnych Indii i Chin</p> <p>– rozróżnia główne dalekowschodnie religie i systemy etyczne</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie osiągnięć cywilizacji Indii i Chin</p> <p>– wyjaśnia główne zasady dalekowschodnich</p>	<p>– opisuje główne etapy dziejów starożytnych Indii i Chin</p> <p>– opisuje cechy ustrojowe i społeczne państw Dalekiego</p>	<p>– wskazuje współczesne dziedzictwo starożytnych cywilizacji Indii i Chin</p>

	Osiągnięcia cywilizacji Dalekiego Wschodu i Indii			religii i systemów etycznych: hinduizmu, buddyzmu, konfucjanizmu i taoizmu	Wschodu	– porównuje osiągnięcia cywilizacyjne ludów starożytnego Bliskiego i Dalekiego Wschodu – porównuje systemy prawne i etyczne cywilizacji Bliskiego i Dalekiego Wschodu
Rozdział II. Dzieje starożytnej Grecji						
1. Początki cywilizacji greckiej	Wpływ warunków geograficznych na powstanie cywilizacji antycznej Grecji Powstanie i upadek kultury minojskiej i mykeńskiej Osiągnięcia kultury minojskiej i mykeńskiej Kształtowanie się alfabetu greckiego i inne rodzaje pisma stosowane na ziemiach greckich w starożytności	– wskazuje na mapie teren Grecji – wyjaśnia wpływ ukształtowania naturalnego Grecji na dzieje Hellady – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Hellada</i> , <i>Hellenowie</i> – rozpoznaje pismo greckie – rozpoznaje pałac w Knossos	– opisuje warunki naturalne Grecji – wskazuje na mapie najważniejsze regiony starożytnej Grecji – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>cywilizacja minojska</i> , <i>cywilizacja mykeńska</i> , „ <i>wieki ciemne</i> ” – wymienia główne cechy cywilizacji minojskiej i mykeńskiej	– opisuje i porównuje główne osiągnięcia cywilizacji minojskiej i mykeńskiej	– opisuje główne etapy dziejów cywilizacji minojskiej i mykeńskiej – wyjaśnia pojęcia: <i>wojna trojańska</i> , „ <i>wieki ciemne</i> ”	– porównuje warunki naturalne starożytnego Wschodu i Grecji – wskazuje współczesne dziedzictwo cywilizacji starożytnej Grecji
2. Greckie <i>poleis</i>	Charakterystyka <i>poleis</i> greckich Obszar starożytnego świata greckiego Kulturowe, obyczajowe i polityczne elementy wspólnoty Greków w starożytności Wielka Kolonizacja i jej znaczenie	– prawidłowo stosuje pojęcie <i>polis</i> – wymienia główne cechy systemu <i>polis</i>	– wskazuje na mapie najważniejsze regiony starożytnej Grecji – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Wielka Kolonizacja</i> , <i>kolonia</i> , <i>metropolia</i> – wskazuje na mapie rejony kolonizacji greckiej	– opisuje proces i wyjaśnia znaczenie Wielkiej Kolonizacji – opisuje struktury społeczne <i>polis</i>	– porównuje kolonizację fenicką z kolonizacją grecką – wyjaśnia znaczenie rewolucji hoplickiej – wyjaśnia rolę religii, języka i sportu jako czynników integrujących Hellenów	– w szerokim aspekcie wyjaśnia znaczenie <i>polis</i> dla dziejów cywilizacji europejskiej – wskazuje współczesne dziedzictwo cywilizacji starożytnej Grecji
3. Antyczna Sparta	Powstanie i rozwój Sparty Ustrój Sparty	– wskazuje na mapie Spartę	– wyjaśnia główne cechy ustrojowe Sparty	– opisuje skład i zasady funkcjonowania	– opisuje w porządku chronologicznym dzieje starożytnej Sparty	– w szerokim aspekcie przedstawia i ocenia

	Organizacja społeczeństwa Sparty Wychowanie i życie Spartan	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>oligarchia</i> , <i>wychowanie spartańskie</i> – wymienia główne organy władzy w Sparcie	– opisuje strukturę społeczną Sparty – prawidłowo stosuje pojęcie <i>helota</i> – wymienia etapy życia spartiaty	głównych organów władzy w Sparcie – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>efor</i> , <i>geruzja</i> , <i>zgromadzenie ludowe</i> – opisuje i wyjaśnia znaczenie wychowania spartańskiego – wyjaśnia sytuację prawną kobiet w Sparcie	– wyjaśnia rolę Likurga	ustrój polityczny i społeczny Sparty
2. Ateńska demokracja	Pierwotny ustrój Aten Społeczeństwo ateńskie Zarys wielkich reform wprowadzających demokrację Charakterystyka demokracji ateńskiej Osiągnięcia i dziedzictwo starożytnych Aten	– wskazuje na mapie Ateny – prawidłowo umiejscawia w czasie Peryklesa – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>demokracja</i> , <i>oligarchia</i> , <i>obywatel</i> – wymienia główne organy władzy w demokratycznych Atenach	– wyjaśnia główne cechy ustrojowe demokratycznych Aten – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>ostracyzm</i> , <i>demagog</i> , <i>tyran</i> – opisuje strukturę społeczną Aten – rozpoznaje plan antycznych Aten	– opisuje skład i zasady funkcjonowania głównych organów demokracji ateńskiej w czasach Peryklesa – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>zgromadzenie ludowe</i> , <i>Rada Pięciuset</i> , <i>sqd ludowy</i> , <i>strateg</i> – wyjaśnia sytuację prawną kobiet w Atenach	– opisuje w porządku chronologicznym główne etapy przemian ustrojowych w Atenach – wyjaśnia rolę wielkich przywódców: Drakona, Solona, Pizystrata, Klejstenesa, Peryklesa	– porównuje i ocenia ustroje Aten i Sparty – wskazuje współczesne dziedzictwo cywilizacji ateńskiej – w szerokim aspekcie przedstawia i ocenia demokrację ateńską – w szerokim aspekcie opisuje i ocenia działalność Peryklesa
4. Wojny grecko-perskie	Ekspansja imperium perskiego na Bliskim Wschodzie Przebieg działań zbrojnych podczas wojen perskich Rozwiązania militarne Greków Odniesienia do zmagania grecko-perskich w kulturze współczesnej	– wskazuje na mapie Persję – umiejscawia w czasie wojny perskie – rozpoznaje i opisuje hoplitę greckiego – wskazuje odniesienia do dziejów starożytnej Grecji w kulturze współczesnej	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>hoplita</i> , <i>falanga</i> , <i>triera</i> , <i>bieg maratoński</i> – wymienia i lokalizuje w czasie i przestrzeni główne bitwy wojen persko-greckich (Maraton, Termopile, Salamina, Plateje, Mykale)	– za pomocą mapy przedstawia ekspansję perską – wyjaśnia genezę wojen perskich – wyjaśnia przyczyny sukcesu Greków – wymienia skutki wojen grecko-perskich	– opisuje w porządku chronologicznym przebieg wojen grecko-perskich – wyjaśnia znaczenie wielkich wodzów: Miltiadesa, Leonidasa, Temistoklesa	– w szerokim aspekcie wyjaśnia znaczenie wojen grecko-perskich dla losów Europy
5. Potęga i upadek	Ekspansja Aten po zwycięstwie nad Persją Wojna peloponeska	– umiejscawia w czasie wojnę peloponeską	– prawidłowo stosuje pojęcie <i>hegemonia</i>	– za pomocą mapy opisuje wojnę peloponeską	– wyjaśnia okoliczności i znaczenie powstania Związku Morskiego	– w szerokim aspekcie wyjaśnia znaczenie

antycznej Grecji	Wpływy greckie w antycznym świecie Skutki rywalizacji w świecie greckim po zakończeniu wojen perskich	– wskazuje na mapie Ateny, Spartę i Teby – rozpoznaje ateński Akropol	– podaje przyczyny i skutki wojny peloponeskiej – wymienia główne etapy wojny peloponeskiej	– lokalizuje w czasie i przestrzeni bitwę pod Leuktrami	– wyjaśnia znaczenie wielkich polityków: Peryklesa, Kimona	wojny peloponeskiej dla dziejów Hellady
6. Świat duchowy starożytnych Greków	Religia grecka Narodziny filozofii greckiej Homer i literatura grecka Teatr w Grecji Igrzyska olimpijskie w starożytnej Grecji i współcześnie Początki dziejopisarstwa Znaczenie kultury greckiej dla świata starożytnego	– rozpoznaje głównych bogów greckich – podaje cechy religii greckiej – rozpoznaje najważniejsze dzieła kultury starożytnej Grecji – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>filozofia, dramat, igrzyska olimpijskie</i>	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>kultura helleńska, wyrocznia delficka, gimnazjon</i> – wyjaśnia rolę Homera – wymienia najważniejsze osiągnięcia kulturowe Greków	– wyjaśnia rolę: Sokratesa, Platona, Arystotelesa – opisuje główne cechy dramatu greckiego (tragedii, komedii) – opisuje i wyjaśnia rolę igrzysk olimpijskich w Grecji	– opisuje główne cechy jońskiej filozofii przyrody i poglądy sofistów – wyjaśnia rolę: Talesa z Miletu, Demokryta z Abdery	– wskazuje współczesne dziedzictwo kultury starożytnej Grecji
8. Sztuka i nauka antycznej Hellady	Kanony piękna i architektura grecka w późniejszych epokach Rzeźba i malarstwo wazowe Matematyka i fizyka Archimedes i wynalazki techniczne Greków Osiągnięcia naukowe starożytnych Greków współcześnie	– rozpoznaje najważniejsze dzieła sztuki i nauki starożytnej Grecji – rozpoznaje świątynie grecką i wymienia jej cechy	– wymienia najważniejsze osiągnięcia sztuki i nauki antycznych Greków – prawidłowo stosuje pojęcie <i>historiografia</i>	– opisuje główne porządki architektoniczne w starożytnej Grecji – wyjaśnia rolę Archimedesesa	– wyjaśnia rolę wielkich naukowców: Pitagorasa, Hipokratesa, Herodota, Tukidydesa	– wskazuje współczesne dziedzictwo kultury starożytnej Grecji
9. Podboje Aleksandra Wielkiego	Powstanie imperium macedońskiego Przebieg podbojów Aleksandra Macedońskiego Znaczenie podbojów macedońskich dla kultury greckiej	– lokalizuje na mapie Macedonie i Persję – lokalizuje w czasie panowanie Aleksandra Macedońskiego – rozpoznaje hoplitę macedońskiego – wymienia główne osiągnięcia Aleksandra Macedońskiego	– wymienia i lokalizuje w czasie i przestrzeni główne bitwy z czasów Aleksandra Wielkiego (Granikos, Issos, Gaugamela) – prawidłowo stosuje pojęcie <i>epoka hellenistyczna</i>	– wyjaśnia rolę Filipa II dla dziejów Macedonii – za pomocą mapy przedstawia ekspansję Aleksandra Macedońskiego – wyjaśnia przyczyny sukcesów armii macedońskiej	– opisuje w porządku chronologicznym przebieg podbojów Filipa II i Aleksandra Macedońskiego – wyjaśnia cechy ustrojowe monarchii Aleksandra Wielkiego	– w szerokim aspekcie politycznym, gospodarczo-społecznym i kulturowym przedstawia i ocenia działalność Aleksandra Macedońskiego – wyjaśnia ponadczasowe

	Postać Aleksandra Macedońskiego i jego rola w dziejach ludzkości			– wymienia skutki podbojów Aleksandra Wielkiego		znaczenie podbojów Aleksandra Macedońskiego
10. Świat hellenistyczny	Podział imperium Aleksandra Macedońskiego Świat śródziemnomorski pod dominacją macedońską Państwa hellenistyczne Kultura hellenistyczna	– lokalizuje na mapie imperium Aleksandra Macedońskiego i państwa powstałe po rozpadzie imperium – lokalizuje w czasie śmierć Aleksandra Wielkiego – rozpoznaje starożytną Aleksandrię	– prawidłowo stosuje pojęcie <i>kultura hellenistyczna</i> – wymienia najważniejsze osiągnięcia cywilizacyjne epoki hellenistycznej	– wyjaśnia główne cechy kultury hellenistycznej – wyjaśnia główne założenia epikureizmu, stoicyzmu i cynizmu – wyjaśnia cechy religii w czasach hellenistycznych	– opisuje w porządku chronologicznym rozpad imperium Aleksandra Wielkiego – wyjaśnia cechy ustrojowe monarchii hellenistycznych	– w szerokim aspekcie wyjaśnia ponadczasowe znaczenie epoki hellenistycznej
Rozdział III. Antyczny Rzym						
1. Starożytna Italia i początki Rzymu	Ludy starożytnej Italii Osiągnięcia cywilizacyjne Etrusków Powstanie Rzymu – mit i rzeczywistość Rzym królewski	– wskazuje na mapie Italię, Rzym – lokalizuje w czasie powstanie Rzymu – prawidłowo stosuje pojęcie <i>monarchia</i>	– opisuje warunki naturalne Italii – wskazuje na mapie tereny zamieszkiwane przez Etrusków – wyjaśnia pojęcia: <i>monarchia, patrycjusze, plebejusze</i> – opisuje strukturę społeczną Rzymu w okresie monarchii	– opisuje główne cechy cywilizacji etruskiej – opisuje legendę o powstaniu Rzymu – wyjaśnia rolę Romulusa	– opisuje w porządku chronologicznym przemiany ustrojowe w starożytnym Rzymie – wyjaśnia rolę Serwiusza Tuliusza	– porównuje warunki naturalne Grecji i Italii – wyjaśnia w szerokim aspekcie przemiany ustrojowe w starożytnym Rzymie
2. Republika rzymska	Społeczeństwo republiki rzymskiej i źródła napięć społecznych Walka o prawa plebejuszy Powstanie republiki i zasady jej funkcjonowania Najważniejsze urzędy republiki rzymskiej	– lokalizuje w czasie powstanie republiki – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>monarchia, republika, obywatel</i>	– wyjaśnia pojęcia: <i>monarchia, republika</i> – wyjaśnia główne cechy ustrojowe republikańskiego Rzymu – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>konsul, dyktator, patrycjusze, plebejusze</i> – opisuje strukturę społeczną Rzymu	– opisuje skład i zasady funkcjonowania głównych organów władzy w republikańskim Rzymie – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>zgromadzenia ludowe, senat, trybun ludowy, pretor, cenzor</i>	– opisuje w porządku chronologicznym przemiany ustrojowe w starożytnym Rzymie – wymienia najważniejszych bogów i wyjaśnia założenia ich mitologii	– wyjaśnia w szerokim aspekcie przemiany ustrojowe w starożytnym Rzymie – porównuje i ocenia ustrój republikańskiego Rzymu z innymi ustrojami antyku – wyjaśnia podobieństwa i

			– rozpoznaje plan antycznego Rzymu			różnice w rozumieniu pojęć <i>obywatel</i> i <i>obywatelstwo</i> w starożytnej Grecji oraz Rzymie
3. Podboje Rzymu	Organizacja armii rzymskiej Podboje Rzymu w Italii Wojny punickie Postacie wybitnych wodzów i ich wpływ na dzieje starożytne Podbój świata śródziemnomorskiego Powstanie Imperium Rzymskiego	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>legion, imperium</i> – rozpoznaje i opisuje rzymskiego legionistę	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>sprzymierzeńcy, kolonie rzymskie, prowincja, triumf</i> – opisuje strukturę legionu rzymskiego – wymienia i lokalizuje w czasie i przestrzeni główne bitwy wojen punickich (Kanny, Zama)	– za pomocą mapy przedstawia ekspansję rzymską – wyjaśnia genezę wojen punickich – wyjaśnia przyczyny sukcesów Rzymian – wymienia skutki podbojów rzymskich	– opisuje w porządku chronologicznym przebieg podbojów rzymskich – wyjaśnia rolę wielkich wodzów: Pyrrusa, Hannibala, Scypiona Afrykańskiego	– w szerokim aspekcie wyjaśnia skutki podbojów rzymskich dla Rzymu i całego basenu śródziemnomorskiego
4. Zmiany społeczne w republice rzymskiej	Grupy społeczne w społeczeństwie rzymskim i zmiany ich składu na przestrzeni dziejów Wpływ podbojów na sytuację społeczną Rzymu Niewolnictwo w starożytnym Rzymie: znaczenie w gospodarce i życiu społecznym, różny status niewolników Powstanie Spartakusa – przebieg i skutki	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>republika, obywatel, niewolnictwo, gladiator</i>	– wymienia polityczne i społeczne przyczyny kryzysu republiki rzymskiej – prawidłowo stosuje pojęcie <i>proletariusze</i> – lokalizuje w czasie powstanie Spartakusa	– opisuje położenie różnych grup niewolników w Rzymie – opisuje powstanie Spartakusa i jego skutki	– opisuje w porządku chronologicznym etapy przemian społecznych w Rzymie – wyjaśnia rolę braci Grakchów, Spartakusa	– w szerokim aspekcie wyjaśnia przyczyny i skutki przemian ustrojowych w Rzymie
5. Upadek republiki rzymskiej	Kryzys polityczny i społeczny republiki rzymskiej	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>republika, triumwirat</i>	– wymienia polityczne i społeczne przyczyny kryzysu republiki rzymskiej – wymienia skutki reformy wojskowej Mariusza	– wyjaśnia znaczenie ustrojowe reformy wojskowej Mariusza – wyjaśnia pojęcia: <i>popularzy, optymaci, l</i>	– opisuje w porządku chronologicznym etapy przemian ustrojowych w Rzymie – wyjaśnia rolę wielkich	– w szerokim aspekcie wyjaśnia przyczyny i skutki przemian ustrojowych w Rzymie

	Stronnictwa polityczne w Rzymie i ich walka o przywództwo Rywalizacja wodzów o władzę w Rzymie i triumwirat Podboje i wojny domowe w I w. p.n.e. II triumwirat – upadek republiki rzymskiej		– lokalizuje w czasie i wymienia główne osiągnięcia Juliusza Cezara, Oktawiana Augusta	<i>triumwirat, idy marcowe, II triumwirat</i> – wymienia i lokalizuje w czasie główne bitwy okresu wojny domowej w Rzymie (Farsalos, Filippi, Akcjum)	przywódców: Sulli, Krassusa, Pompejusza, Marka Antoniusza, Kleopatry VII	– w szerokim aspekcie przedstawia i ocenia działalność Juliusza Cezara oraz Oktawiana Augusta
6. Początki cesarstwa rzymskiego	Oktawian August i okoliczności powstania cesarstwa Reformy państwa rzymskiego Ustrój pryncypatu <i>Pax Romana</i> i nowe zasady funkcjonowania imperium Rządy dynastii julijsko-klaudyjskiej	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>cesarstwo, Imperium Rzymskie, romanizacja, dynastia</i> – wskazuje na mapie Imperium Rzymskie w okresie wczesnego cesarstwa	– lokalizuje w czasie i wymienia główne osiągnięcia Oktawiana Augusta – wyjaśnia pojęcia: <i>pryncypat, „komedia republiki”, kult cesarza</i>	– za pomocą mapy przedstawia proces rozszerzania Imperium Rzymskiego w okresie cesarstwa – wyjaśnia pojęcie <i>pax Romana</i> – opisuje przemiany ustrojowe, militarne i społeczne w okresie wczesnego cesarstwa	– wyjaśnia przyczyny zahamowania ekspansji rzymskiej – wyjaśnia rolę polityków: Tyberiusza, Kaliguli, Klaudiusza, Nerona – opisuje przemiany religii rzymskiej w okresie wczesnego cesarstwa	– w szerokim zakresie wyjaśnia przyczyny trwałości Imperium Rzymskiego
7. Od pryncypatu do dominatu	Wojny i rozszerzanie imperium w I w. n.e. Rola limesu jako granicy imperium Kontakty Rzymian z kulturami spoza granic imperium (w tym szlak bursztynowy) Problemy związane z zarządzaniem rozległym imperium Zmiany ustroju i sposobu sprawowania władzy w antycznym Rzymie –	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>cesarstwo, Imperium Rzymskie, romanizacja, urbanizacja, dynastia</i> – wskazuje na mapie Imperium Rzymskie w okresie późnego cesarstwa	– wyjaśnia pojęcia: <i>limes, dominat, tetrarchia, szlak bursztynowy</i> – lokalizuje w czasie i wymienia główne osiągnięcia cesarza Dioklecjana	– za pomocą mapy przedstawia proces rozszerzania Imperium Rzymskiego w okresie cesarstwa – opisuje przemiany ustrojowe, militarne i społeczne w okresie cesarstwa – wyjaśnia rolę Trajana	– wyjaśnia główne założenia ustrojowe dominatu – wyjaśnia pojęcie <i>diaspora żydowska</i>	– w szerokim zakresie wyjaśnia przyczyny trwałości Imperium Rzymskiego – wyjaśnia, jak w dziejach Rzymu zmieniało się rozumienie pojęcia <i>obywatel</i>

	wprowadzenie dominatu i tetrarchii					
8. Kultura antycznego Rzymu	<p>Powstanie prawa rzymskiego i jego znaczenie w dziejach Europy</p> <p>Architektura i budownictwo rzymskie</p> <p>Rozwój sieci szlaków komunikacyjnych imperium</p> <p>Kultura i sztuka antycznego Rzymu</p> <p>Literatura i poezja rzymska</p> <p>Rzymskie osiągnięcia techniczne i architektoniczne w kulturze europejskiej</p>	<p>– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>prawo rzymskie, łacina</i></p> <p>– rozpoznaje główne dzieła architektury starożytnego Rzymu</p>	<p>– wymienia cechy prawa rzymskiego</p> <p>– wymienia cechy sztuki i architektury rzymskiej</p> <p>– wyjaśnia pojęcia: <i>Panteon, Koloseum, akwedukt</i></p>	<p>– wyjaśnia ponadczasowe znaczenie prawa rzymskiego</p> <p>– wyjaśnia zjawisko hellenizacji kultury rzymskiej</p>	<p>– przedstawia działalność Polibiusza, Tacyta, Cyserona, Seneki, Owidiusza, Wergiliusza, Horacego</p> <p>– opisuje cechy filozofii rzymskiej</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie kultury rzymskiej dla dziejów Imperium Rzymskiego</p> <p>– wskazuje dziedzictwo kultury rzymskiej</p>
9. Religia rzymska i chrześcijaństwo	<p>Religia rzymska, przyswajanie wpływów obcych wierzeń podczas podbojów oraz rola religii dla państwa</p> <p>Początki chrześcijaństwa i jego związki z judaizmem</p> <p>Powstanie kościoła i charakterystyka wspólnot wczesnochrześcijańskich</p> <p>Prześladowania chrześcijan – skala zjawiska i jego przyczyny</p> <p>Wzrost popularności, legalizacja i uznanie chrześcijaństwa za religię państwową</p>	<p>– podaje główne cechy religii rzymskiej</p> <p>– rozpoznaje głównych bogów rzymskich</p> <p>– prawidłowo stosuje pojęcie <i>chrześcijaństwo</i></p> <p>– umiejscawia w czasie narodziny chrześcijaństwa</p> <p>– rozpoznaje symbole chrześcijaństwa</p>	<p>– wymienia główne cechy chrześcijaństwa</p> <p>– wymienia etapy powstania religii chrześcijańskiej</p> <p>– wyjaśnia symbole chrześcijaństwa</p> <p>– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Mesjasz, męczennicy, herezja, bazylika</i></p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>kulty wschodnie, sobory</i></p> <p>– wyjaśnia genezę powstania chrześcijaństwa</p> <p>– za pomocą mapy opisuje proces rozszerzania się chrześcijaństwa</p> <p>– przedstawia działalność św. Piotra i św. Pawła</p>	<p>– opisuje w porządku chronologicznym ewolucję pozycji chrześcijaństwa w Imperium Rzymskim</p> <p>– wyjaśnia przyczyny sukcesu chrześcijaństwa</p>	<p>– w szerokim zakresie wyjaśnia znaczenie powstania chrześcijaństwa dla dziejów Rzymu i świata</p>

	Pierwsze herezje i rozłamy w chrześcijaństwie					
10. Upadek cesarstwa rzymskiego	Przyczyny kryzysu wewnętrznego imperium Relacje imperium z plemionami barbarzyńskimi Zmiany społeczne w Rzymie Podział cesarstwa na zachodnio- i wschodniorzymskie Walki wewnętrzne o władzę nad imperium Wędrowki ludów i najazd Hunów	– prawidłowo umiejscawia w czasie rozpad Imperium Rzymskiego – prawidłowo umiejscawia w czasie upadek imperium zachodniorzymskiego – wymienia przyczyny upadku Imperium Rzymskiego	– prawidłowo stosuje pojęcie <i>barbarzyńcy</i> – wyjaśnia znaczenie pojęcia <i>wielka wędrówka ludów</i> – wymienia przyczyny najazdów Germanów na Imperium Rzymskie – przedstawia znaczenie postaci Teodozjusza Wielkiego	– wyjaśnia zewnętrzne i wewnętrzne przyczyny kryzysu Imperium Rzymskiego – wyjaśnia pojęcia: <i>kolon, Hunowie</i> – przedstawia znaczenie postaci Romulusa Augustulusa – za pomocą mapy opisuje etapy upadku imperium zachodniorzymskiego	– wyjaśnia główne założenia ustrojowe dominatu – wyjaśnia znaczenie postaci: Dioklecjana, Konstantyna Wielkiego, Attyli – w porządku chronologicznym opisuje proces upadku imperium zachodniorzymskiego	– porównuje formy ustrojowe w starożytnym Rzymie – w szerokim aspekcie politycznym, społeczno-gospodarczym i kulturowym wyjaśnia przyczyny kryzysu i upadku Imperium Rzymskiego
Rozdział IV. Początki średniowiecza						
1. Cesarstwo bizantyjskie	Położenie geograficzne Bizancjum Osiągnięcia Bizantyjczyków: kodyfikacja praw, architektura Działalność i osiągnięcia Justyniana Ustrój polityczny i gospodarka cesarstwa bizantyjskiego Zmiana znaczenia politycznego na przestrzeni dziejów Znaczenie Bizancjum dla zachowania osiągnięć cywilizacji antycznej	– prawidłowo stosuje pojęcie <i>Bizancjum</i> – prawidłowo umiejscawia w czasie i przestrzeni imperium Justyniana Wielkiego – rozpoznaje główne dzieła kultury cesarstwa bizantyjskiego	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>państwo autokratyczne, państwo teokratyczne, Kodeks Justyniana</i> – wymienia cechy sztuki bizantyjskiej – wymienia najważniejsze dokonania Justyniana Wielkiego – rozpoznaje plan Konstantynopola	– opisuje ustrój polityczny Bizancjum – wyjaśnia znaczenie panowania Justyniana Wielkiego – za pomocą mapy przedstawia ekspansję Bizancjum za czasów Justyniana Wielkiego	– opisuje w porządku chronologicznym dzieje imperium bizantyjskiego – wyjaśnia pojęcie <i>ikonoklazm</i> – wyjaśnia rolę Teodory	– w szerokim aspekcie politycznym, społeczno-gospodarczym i kulturowym przedstawia znaczenie Bizancjum dla dziejów Europy
2. Świt narodów europejskich	Plemiona germańskie we wczesnośredniowiecznej Europie	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Germanie,</i>	– opisuje cechy ustrojowe państw germańskich	– za pomocą mapy opisuje proces	– wyjaśnia rolę Teodoryka Wielkiego, św. Benedykta	– w szerokim aspekcie wyjaśnia znaczenie rozwoju

	Organizacja monarchii barbarzyńskich Chryścianizacja plemion barbarzyńskich – znaczenie arianizmu Znaczenie chrześcijaństwa w budowie Europy, rola duchowieństwa i nowych zakonów	<i>chryścianizacja, zakon benedyktyńców</i>	– wymienia i wskazuje na mapie państwa germańskie – wymienia skutki działania zakonu benedyktyńców – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>wiec, drużyna, reguła zakonna, arianizm, skryptorium</i>	powstania i upadku państw germańskich – wyjaśnia przyczyny powstania zakonu benedyktyńców	– wyjaśnia pojęcie <i>świt Europy</i>	chrześcijaństwa dla dziejów Europy
3. Narodziny i podboje islamu	Arabia przed Mahometem Okoliczności powstania islamu Zasady islamu i jego cechy charakterystyczne Podboje islamu i powstanie kalifatu Polityka Arabów wobec podbitej ludności Powstanie podziałów w islamie Osiągnięcia kulturalne i naukowe Arabów Znaczenie islamu dla rozwoju cywilizacji europejskiej	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Arabowie, islam, muzułmanie, Beduini</i> – prawidłowo umieszcza w czasie i przestrzeni powstanie islamu – rozpoznaje główne cechy kultury islamskiej	– wymienia główne założenia religii islamskiej – wymienia etapy rozwoju religii islamskiej – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Mahomet, Allah, Koran, meczet</i>	– wyjaśnia genezę powstania islamu – wyjaśnia rolę Mekki dla ludów arabskich – za pomocą mapy opisuje proces rozszerzania się islamu – przedstawia działalność Mahometa – ocenia postawę Arabów wobec ludności podbitej – wyjaśnia pojęcia: <i>szariat, dżihad, sunnici, szyici</i>	– opisuje w porządku chronologicznym rozwój imperium arabskiego – wyjaśnia przyczyny sukcesu islamu – wyjaśnia pojęcie <i>kalifat</i> – wyjaśnia przyczyny rozpadu imperium islamskiego – wymienia osiągnięcia cywilizacyjne Arabów	– w szerokim zakresie wyjaśnia znaczenie powstania islamu dla cywilizacji łańskiejskiej i bizantyjskiej – wyjaśnia znaczenie Arabów dla dziejów cywilizacji ludzkiej
4. Państwo Franków	Wzrost znaczenia Franków i powstanie ich królestwa Organizacja monarchii Franków w okresie rządów Merowingów Okoliczności odsunięcia od władzy Merowingów przez Karolingów Rządy pierwszych Karolingów	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Germanie, Frankowie, chryścianizacja</i> – lokuje w czasie i przestrzeni powstanie państwa Franków – lokuje w czasie i przestrzeni powstanie Państwa Kościelnego	– opisuje cechy ustrojowe państwa Franków – prawidłowo stosuje pojęcie <i>monarchia patrymonialna</i> – wymienia cechy armii Franków	– za pomocą mapy opisuje proces powstania państwa Franków – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>prawo salickie, Merowingowie, Karolingowie, majordom</i>	– wyjaśnia rolę Chlodwiga, Karola Młota i Pepina Krótkiego – opisuje w porządku chronologicznym etapy rozwoju państwa Franków	– w szerokim aspekcie wyjaśnia znaczenie powstania państwa Franków

	Utworzenie Państwa Kościelnego			– lokalizuje w czasie bitwę pod Poitiers i wyjaśnia jej znaczenie		
5. Imperium Karola Wielkiego	<p>Podboje Karola Wielkiego i odnowienie cesarstwa w Europie</p> <p>Znaczenie renesansu karolińskiego i osiągnięcia kulturalne Franków</p> <p>Dziedzictwo Imperium Rzymskiego w kulturze Franków</p> <p>Rozwój prawa i administracji państwowej za rządów Karola Wielkiego</p>	<p>– lokuje w czasie i przestrzeni imperium Karola Wielkiego</p> <p>– prawidłowo stosuje pojęcie <i>cesarz</i></p> <p>– wymienia główne osiągnięcia Karola Wielkiego</p>	<p>– opisuje cechy ustrojowe państwa Franków w czasach Karolingów</p> <p>– wymienia osiągnięcia kulturowe w czasach Karola Wielkiego</p> <p>– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>marchia, hrabstwo, siedem sztuk wyzwolonych, minuskuła karolińska</i></p> <p>– wymienia cechy armii Karola Wielkiego</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>uniwersalizm karoliński, renesans karoliński</i></p> <p>– wyjaśnia rolę Karola Wielkiego dla dziejów państwa Franków</p> <p>– za pomocą mapy opisuje rozwój państwa Karola Wielkiego</p>	<p>– opisuje w porządku chronologicznym etapy rozwoju państwa Karola Wielkiego</p>	<p>– w szerokim aspekcie wyjaśnia znaczenie panowania Karola Wielkiego dla dziejów Europy</p>
6. Rozpad imperium Karolingów	<p>Kryzys imperium Karolingów</p> <p>Znaczenie traktatu z Verdun dla przyszłego podziału Europy Zachodniej</p> <p>Kształtowanie się Francji i Niemiec</p> <p>Rzesza Niemiecka pod rządami Ottonów</p> <p>Próby stworzenia europejskiej monarchii uniwersalistycznej przez Ottona III</p>	<p>– lokalizuje w czasie i przestrzeni traktat z Verdun</p> <p>– lokalizuje w czasie i przestrzeni imperium Ottonów</p>	<p>– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>uniwersalizm cesarski, I Rzesza</i></p> <p>– za pomocą mapy opisuje proces rozpadu imperium Karolingów</p>	<p>– opisuje cechy ustrojowe I Rzeszy</p> <p>– za pomocą mapy opisuje rozwój I Rzeszy</p> <p>– wyjaśnia rolę Ottona I i Ottona III dla dziejów Europy</p>	<p>– wyjaśnia przyczyny rozpadu imperium Karolingów</p> <p>– wyjaśnia znaczenie traktatu z Verdun</p> <p>– wyjaśnia rolę Konrada I, Henryka I, Ottona II</p>	<p>– w szerokim zakresie wyjaśnia znaczenie imperium Ottonów dla Europy</p> <p>– porównuje idee uniwersalne Karolingów i Ottonów</p>
7. Pierwsze państwa Słowian	<p>Teorie naukowe dotyczące pochodzenia Słowian</p> <p>Podział Słowian, organizacja społeczności słowiańskiej</p>	<p>– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Prasłowianie, Słowianie, początki państwowości</i></p>	<p>– za pomocą mapy wskazuje tereny Słowian wschodnich, zachodnich i południowych</p>	<p>– za pomocą mapy opisuje proces powstawania pierwszych państw słowiańskich</p>	<p>– wyjaśnia teorie naukowe dotyczące pochodzenia Słowian</p> <p>– wyjaśnia problem rozwoju chrześcijaństwa</p>	<p>– w szerokim aspekcie politycznym, gospodarczo-społecznym i kulturowym wyjaśnia</p>

	Państwo Samona i państwo wielkomorawskie Misja Cyryla i Metodego i jej znaczenie Początki państwowości czeskiej i ruskiej	– prawidłowo wskazuje na mapie tereny pierwszych państw słowiańskich	– opisuje cechy kultury Słowian i ich wierzeń	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Awarowie, Protobułgarzy, rolnictwo żarowe, trybut, Przemyslidzi, Rurykowicze</i>	dla dziejów Słowian – wyjaśnia rolę: Samona, Cyryla i Metodego, Włodzimierza Wielkiego	okoliczności powstania pierwszych państw słowiańskich
8. Kształtowanie się feudalizmu	Zmiany gospodarcze i społeczne we wczesnym średniowieczu Zasady funkcjonowania i najważniejsze cechy systemu feudalnego Drabina feudalna i role poszczególnych grup społecznych Rycerstwo, jego znaczenie, symbolika i obyczaje	– prawidłowo stosuje pojęcie <i>stan społeczny</i> – opisuje elementy drabiny feudalnej – rozpoznaje rycerza i opisuje jego uzbrojenie	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>system lenny, wasal, senior, herb</i> – wymienia rodzaje renty feudalnej – charakteryzuje życie codzienne rycerzy i chłopów	– wyjaśnia znaczenie pojęć: <i>gospodarka naturalna, gospodarka towarowo-pieniężna, feudalizm, immunitet, suzeren</i> – wymienia cechy kultury rycerskiej – wyjaśnia specyfikę systemu lennego w Anglii	– opisuje główne zasady społeczeństwa stanowego	– w szerokim zakresie wyjaśnia cechy społeczeństwa feudalnego
9. Najazdy normańskie i węgierskie	Skandynawia we wczesnym średniowieczu Przyczyny najazdów normańskich Działalność wikingów Najazdy węgierskie na Europę Podboje Normanów Ukształtowanie się państwa węgierskiego Rejony Europy objęte najazdami normańskimi	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Normanowie, wikingowie, Węgrzy</i> – prawidłowo wskazuje na mapie tereny Skandynawii, obszary najazdów normańskich i węgierskich	– za pomocą mapy wskazuje tereny ludów germańskich żyjących w Skandynawii – wymienia przyczyny ekspansji Normanów i Węgrów – rozpoznaje pismo runiczne – lokalizuje w czasie powstanie królestwa angielskiego	– za pomocą mapy opisuje wyprawy normańskie – opisuje cechy kultury i wierzeń Normanów – lokalizuje w czasie bitwę na Lechowym Polu i wyjaśnia jej znaczenie – lokalizuje w czasie bitwę pod Hastings i wyjaśnia jej znaczenie	– wyjaśnia rolę: Wilhelma Zdobywcy, Arpada, Stefana Wielkiego – wyjaśnia rolę chrześcijaństwa dla dziejów wczesnośredniowiecznej Europy	– w szerokim aspekcie wyjaśnia okoliczności powstania Anglii i Węgier – ocenia skutki ekspansji Normanów
Rozdział V. Polska pierwszych Piastów						
1. Pradzieje ziem polskich	Kultury archeologiczne na ziemiach polskich Historia osady w Biskupinie Pojawienie się Słowian na ziemiach polskich i ich organizacja społeczna	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>kultura łużycka, Biskupin</i> – wskazuje na mapie pierwsze ośrodki plemion polskich	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>ród, plemię, drużyna, opole, kultura archeologiczna, Wiślanie, Polanie</i>	– opisuje cechy kultury łużyckiej – opisuje cechy ustroju politycznego i społeczno-ekonomicznego	– opisuje losy ziem polskich w prehistorii i starożytności – wyjaśnia okoliczności pojawienia się Słowian na ziemiach polskich	– w szerokim aspekcie przedstawia losy ziem polskich w starożytności i wczesnym średniowieczu

	Plemiona słowiańskie na ziemiach polskich Pierwsze państwa Słowian na ziemiach polskich	– rozpoznaje gród w Biskupinie	– opisuje rolę bursztynowego szlaku	pierwszych plemion polskich – wyjaśnia pojęcia: <i>gospodarka żarowa, gospodarka przemienno-odłogowa</i>		
2. Początki państwa polskiego	Początki ekspansji terytorialnej Polan Legendarni przodkowie Mieszka I Przyczyny, okoliczności i znaczenie chrystianizacji Polski w obrządku łacińskim Zmagania zbrojne Mieszka I z sąsiadami	– lokalizuje w czasie i przestrzeni powstanie państwa Polan – prawidłowo stosuje pojęcie <i>Piastowie</i> – lokalizuje w czasie chrzest Polski	– wymienia osiągnięcia Mieszka I – wymienia przyczyny chrystianizacji Polski – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>drużyna, gród, Wieleci</i>	– wyjaśnia rolę Mieszka I i Dobrawy – za pomocą mapy przedstawia proces rozwoju państwa pierwszych Piastów – wyjaśnia znaczenie dendrochronologii – umiejscawia w czasie bitwę pod Cedynią i wyjaśnia jej znaczenie	– wyjaśnia rolę chrystianizacji dla dziejów Polski – opisuje i ocenia politykę zagraniczną Mieszka I – wyjaśnia pojęcie <i>Dagome iudex</i> – wyjaśnia znaczenie postaci: Wichmana, biskupa Jordana, Galla Anonima, Thietmara	– w szerokim zakresie przedstawia okoliczności powstania i funkcjonowania państwa pierwszych Piastów
3. Panowanie Bolesława Chrobrego	Misja św. Wojciecha w Prusach i zjazd gnieźnieński Podboje Bolesława Chrobrego Początki organizacji kościelnej na ziemiach polskich Polityka zagraniczna Bolesława Chrobrego koronacja Bolesława Chrobrego i jej znaczenie	– lokalizuje w czasie zjazd gnieźnieński i koronację Bolesława Chrobrego – wskazuje na mapie państwo Bolesława Chrobrego – wymienia główne osiągnięcia Bolesława Chrobrego – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>król, koronacja</i>	– wyjaśnia znaczenie postaci św. Wojciecha, Bolesława Chrobrego – wymienia skutki zjazdu gnieźnieńskiego – wyjaśnia znaczenie pojęć: <i>relikwia, święty, trybut, arcybiskupstwo, biskupstwo, Drzwi Gnieźnieńskie, Szczerbiec</i> – lokalizuje w czasie wojnę Bolesława Chrobrego z Niemcami i Rusią	– za pomocą mapy opisuje zmiany granic Polski w czasach pierwszych Piastów – wymienia przyczyny i skutki wojen Bolesława Chrobrego z Niemcami i Rusią Kijowską	– opisuje i ocenia politykę Bolesława Chrobrego – wyjaśnia znaczenie postaci: Ottona III, Henryka II	– w szerokim aspekcie wyjaśnia dzieje Polski w czasach Bolesława Chrobrego – zestawia wydarzenia z dziejów Polski i Europy
4. Kryzys i odbudowa państwa Piastów	Zewnętrzne i wewnętrzne skutki polityki podbojów i szybkiej chrystianizacji państwa polskiego	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>tendencje centralistyczne, tendencje decentralistyczne</i>	– umiejscawia w czasie koronację Mieszka II – wymienia wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny klęski Mieszka II	– za pomocą mapy wskazuje zmiany terytorialne Polski w XI–XII w.	– wyjaśnia wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny kryzysu Polski pierwszych Piastów – wyjaśnia okoliczności	– w szerokim aspekcie wyjaśnia przyczyny i okoliczności kryzysu państwa pierwszych Piastów

	<p>Czynniki decentralizacyjne w państwie piastowskim</p> <p>Utrata znaczenia monarchii piastowskiej</p> <p>Odbudowa państwowości za Kazimierza Odnowiciela</p> <p>Panowanie Bolesława Śmiałego i jego polityka zagraniczna</p> <p>Państwo polskie wobec konfliktu cesarstwa z papieżem</p> <p>Konflikt króla z biskupem – wypędzenie władcy</p>	<p>– wskazuje na mapie państwo pierwszych Piastów</p> <p>– wymienia główne osiągnięcia Kazimierza Odnowiciela</p> <p>– umiejscawia w czasie koronację Bolesława Śmiałego</p> <p>– wymienia główne osiągnięcia Bolesława Śmiałego</p>	<p>– wymienia przyczyny upadku Bolesława Śmiałego</p> <p>– wyjaśnia znaczenie postaci św. Stanisława</p> <p>– prawidłowo stosuje pojęcie <i>powstanie ludowe</i></p>	<p>– wyjaśnia znaczenie postaci: Mieszka II, Kazimierza Odnowiciela</p>	<p>koronacji Bolesława Śmiałego</p> <p>– wyjaśnia problem konfliktu króla Bolesława Śmiałego z biskupem Stanisławem</p> <p>– wyjaśnia znaczenie postaci: Bezpryma, Masława, Jarosława II, Brzetysława, Galla Anonima, Mistrza Wincentego zwanego Kadłubkiem</p>	<p>– w szerokim aspekcie przedstawia spór Bolesława Śmiałego z biskupem Stanisławem</p>
5. Polska na przełomie XI i XII wieku	<p>Rządy Władysława Hermana i jego konflikty z synami</p> <p>Polska w polityce międzynarodowej w XI w.</p> <p>Walki pomiędzy Piastami o sukcesję na przykładzie konfliktu między Krzywoustym a Zbigniewem</p> <p>Rządy Bolesława Krzywoustego – wojna z Niemcami oraz podbój Pomorza</p>	<p>– lokalizuje w czasie panowania Bolesława Krzywoustego</p> <p>– wymienia główne osiągnięcia Bolesława Krzywoustego</p>	<p>– lokalizuje w czasie wojnę Krzywoustego z Niemcami</p> <p>– wskazuje zmiany terytorialne państwa polskiego w czasach Bolesława Krzywoustego</p>	<p>– wyjaśnia przyczyny wojny polsko-niemieckiej za panowania Bolesława Krzywoustego</p> <p>– za pomocą mapy opisuje politykę zagraniczną Bolesława Krzywoustego</p> <p>– wyjaśnia pojęcie <i>palatyn</i></p>	<p>– wyjaśnia okoliczności walki o władzę za panowania Władysława Hermana</p> <p>– wyjaśnia znaczenie postaci: Sieciecha, Henryka V, Galla Anonima</p>	<p>– w szerokim aspekcie politycznym, społeczno-gospodarczym i kulturowym ocenia postać Bolesława Krzywoustego</p>
6. Monarchia pierwszych Piastów	<p>Organizacja monarchii piastowskiej</p> <p>Drużyna książęca i jej znaczenie dla państwa piastowskiego</p>	<p>– umiejscawia w czasie i przestrzeni państwo pierwszych Piastów</p> <p>– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>książe, król, rycerz</i></p>	<p>– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>monarchia patrymonialna, drużyna</i></p> <p>– wymienia cechy ustrojowe Polski pierwszych Piastów</p>	<p>– opisuje strukturę społeczno-ekonomiczną Polski pierwszych Piastów</p>	<p>– wyjaśnia przemiany ustrojowe w czasach Polski pierwszych Piastów</p>	<p>– wyjaśnia w szerokim aspekcie znaczenie państwa pierwszych Piastów dla dalszych dziejów Polski</p>

	Spółczesność państwa polskiego w czasach pierwszych Piastów Rola władcy i problemy związane z dziedziczeniem			– wymienia cechy armii polskiej doby pierwszych Piastów – wymienia obciążenia prawa książęcego	– wyjaśnia okoliczności powstania warstwy rycerskiej w Polsce	
Rozdział VI. Pełnia średniowiecza w Europie						
1. Konflikt cesarstwa z papieżem	Kryzys papieżstwa w X w. i ruchy odnowy Kościoła Wielka schizma wschodnia, jej przyczyny i skutki Spór papieżstwa z cesarstwem – przyczyny, przebieg i skutki Papieżstwo u szczytu potęgi politycznej Stronnictwa propapieskie i procesarskie w średniowiecznej Europie	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>władza uniwersalna, prawosławie, katolicyzm</i> – wymienia cele polityki Grzegorza VII	– wyjaśnia pojęcia: <i>wielka schizma wschodnia, spór o inwestyturę, ekskomunika, celibat</i> – lokalizuje w czasie wielką schizmę wschodnią i spór o inwestyturę – wskazuje na mapie obszary zdominowane przez prawosławie i obszary, na których przeważał katolicyzm – wymienia różnice między katolicyzmem a prawosławiem	– wyjaśnia pojęcia: <i>feudalizacja Kościoła, symonia, nepotyzm, konklawne, reforma gregoriańska, obóz gregoriański, konkordat wormacki</i> – wyjaśnia przyczyny i skutki sporu o inwestyturę – wyjaśnia znaczenie postaci: Grzegorza VII, Henryka IV	– wyjaśnia znaczenie reformy kluniackiej – w porządku chronologicznym opisuje proces sporu o inwestyturę – wyjaśnia znaczenie postaci Innocentego III	– w szerokim aspekcie ukazuje przyczyny i skutki wielkiej schizmy wschodniej – w szerokim aspekcie wyjaśnia proces sporu o inwestyturę
2. Wyprawy krzyżowe	Przyczyny ekonomiczne, polityczne, społeczne i religijne wypraw krzyżowych Przebieg walk i najwybitniejsi wodzowie Zakony rycerskie – okoliczności powstania i charakterystyka trzech najważniejszych zakonów Negatywne i pozytywne skutki wypraw krzyżowych	– lokalizuje na mapie Królestwo Jerozolimskie – lokalizuje w czasie okres krucjat – prawidłowo stosuje pojęcie <i>krucjata</i>	– wymienia przyczyny i skutki krucjat – wymienia zakony rycerskie powstałe w czasie krucjat	– za pomocą mapy opisuje przebieg krucjat – wyjaśnia przyczyny początkowych sukcesów krzyżowców – opisuje losy zakonów rycerskich – wyjaśnia pojęcia: <i>wyprawa ludowa, handel lewantyński</i> – wyjaśnia znaczenie postaci Urbana II	– w porządku chronologicznym opisuje przebieg krucjat – wyjaśnia znaczenie postaci: Fryderyka Barbarossa, Saladyna	– w szerokim aspekcie ukazuje rolę krucjat dla dziejów politycznych, gospodarczo-społecznych i kulturowych Europy

3. Imperium mongolskie	<p>Powstanie państwa Mongołów</p> <p>Przyczyny sukcesów armii mongolskiej</p> <p>Podboje mongolskie w Azji</p> <p>Najazdy Mongołów na Europę i ich skutki</p> <p>Imperium mongolskie – jego zasięg, dzieje i znaczenie</p>	<p>– lokalizuje na mapie imperium mongolskie</p> <p>– prawidłowo stosuje pojęcie Mongołowie</p> <p>– rozpoznaje i opisuje wojownika mongolskiego</p>	<p>– wymienia przyczyny i skutki podbojów mongolskich</p> <p>– wymienia skutki ataku Mongołów na ziemie polskie</p> <p>– lokalizuje w czasie i przestrzeni bitwę pod Legnicą</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie postaci Czyngis-chana</p> <p>– wyjaśnia przyczyny sukcesów armii mongolskiej</p> <p>– za pomocą mapy opisuje proces ekspansji mongolskiej</p>	<p>– w porządku chronologicznym opisuje proces ekspansji mongolskiej</p> <p>– wyjaśnia znaczenie postaci Marca Polo</p>	<p>– w szerokim aspekcie wyjaśnia okoliczności powstania i rolę imperium mongolskiego dla dziejów Polski i świata</p>
4. Narodziny monarchii stanowej	<p>Przemiany społeczne w średniowieczu</p> <p>Ukształtowanie się stanów</p> <p>Powstanie pierwszych reprezentacji stanowych</p> <p>Początek monarchii stanowych w Europie (Anglia, Francja)</p>	<p>– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>monarchia stanowa, stan</i></p> <p>– wymienia stany w średniowieczu</p>	<p>– wyjaśnia pojęcie <i>monarchia stanowa</i></p> <p>– wymienia przykłady reprezentacji stanowych w poszczególnych państwach</p> <p>– lokalizuje w czasie powstanie parlamentów w Anglii i we Francji</p>	<p>– wyjaśnia proces kształtowania się stanów społecznych</p> <p>– opisuje zasady monarchii stanowych w Anglii i we Francji</p> <p>– wyjaśnia pojęcie <i>Wielka Karta Swobód</i></p>	<p>– w porządku chronologicznym wyjaśnia proces powstawania monarchii stanowych w Anglii i we Francji</p> <p>– wyjaśnia rolę Jana bez Ziemi, Filipa Pięknego</p>	<p>– w szerokim aspekcie wyjaśnia proces przemian ustrojowych w średniowiecznej Europie</p>
5. Gospodarka średniowiecznej Europy	<p>Przemiany w średniowiecznym rolnictwie</p> <p>Odrodzenie i rozwój ośrodków miejskich</p> <p>Rola i charakterystyka handlu w średniowiecznej Europie</p> <p>Handel śródziemnomorski i rola miast włoskich</p> <p>Handel hanzeatycki</p> <p>Powrót gospodarki pieniężnej i początki bankowości</p> <p>Rola jarmarków</p>	<p>– rozpoznaje cechy gospodarki średniowiecznej</p> <p>– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>dwupółowka, trójpółowka, targi, jarmarki, bank</i></p>	<p>– wymienia przyczyny ożywienia gospodarczego w XI–XIII w.</p> <p>– wymienia zmiany wprowadzone w rolnictwie w okresie pełnego średniowiecza</p>	<p>– opisuje strukturę społeczno-gospodarczą Europy czasów krucjat</p> <p>– wyjaśnia znaczenie pojęć: <i>gospodarka naturalna, gospodarka towarowo-pieniężna</i></p> <p>– wyjaśnia znaczenie Hanzy, Wenecji, Genui i jarmarków szampańskich</p>	<p>– wyjaśnia przyczyny rozwoju handlu w średniowieczu</p> <p>– wyjaśnia przemiany sytuacji społeczno-ekonomicznej wsi w Europie doby krucjat</p>	<p>– w szerokim aspekcie wyjaśnia proces przemian gospodarczo-społecznych w Europie czasów krucjat</p>
6. Wieś i miasto w	<p>Znaczenie i sytuacja chłopstwa w średniowieczu</p>	<p>– rozpoznaje cechy średniowiecznego miasta</p>	<p>– wyjaśnia rolę cechów i gildii</p>	<p>– wyjaśnia okoliczności powstania gospodarki towarowo-pieniężnej</p>	<p>– wyjaśnia okoliczności powstania i cechy średniowiecznego</p>	<p>– w szerokim zakresie politycznym, gospodarczo-</p>

średniowieczu	Rozwój miast w średniowieczu Rola i charakterystyka rzemiosła w średniowiecznej Europie Struktura społeczna średniowiecznego miasta Życie codzienne na wsi i w mieście w średniowieczu	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>trójpolówka, ratusz, cech</i>	– wymienia najważniejsze miasta średniowiecznej Europy – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>patrycjat, pospólstwo, cech, gildia</i>	– wyjaśnia znaczenie Hanzy, Wenecji, Genui i jarmarków szampańskich – za pomocą schematów opisuje warunki codziennego życia mieszkańców średniowiecznych miast i wsi	mieszczaństwa – opisuje cechy ustrojów miast w średniowieczu	społecznym oraz kulturowym ukazuje przemiany w średniowiecznej Europie XI–XIII w. – w szerokim aspekcie wyjaśnia znaczenie powstania samorządów miejskich dla dziejów Europy
7. Kościół w średniowieczu	Duchowość klasztorna we wczesnym średniowieczu Monastycyzm cysterski i jego znaczenie Polityczno-społeczne znaczenie Kościoła i duchowieństwa w średniowiecznej Europie Przemiany życia religijnego Ruchy heretyckie – waldensi i albigensi (katarzy) Zakony żebracze Znaczenie religii w średniowieczu Papieżstwo od kryzysu do potęgi	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>zakon, klasztor, herezja</i>	– wymienia cechy nowych zakonów (cystersów, dominikanów, franciszkanów) – wyjaśnia znaczenie religii w życiu średniowiecznych społeczeństw – prawidłowo stosuje pojęcie <i>ruchy monastyczne</i>	– wyjaśnia znaczenie powstania zakonów żebraczych – wyjaśnia założenia ideowe waldensów i albigensów – wyjaśnia znaczenie postaci: św. Franciszka, św. Dominika	– opisuje w porządku chronologicznym przemiany wprowadzane w Kościele katolickim w XI–XIII w. – wyjaśnia znaczenie postaci: św. Tomasza z Akwinu, Innocentego III	– w szerokim aspekcie politycznym, gospodarczo-społecznym oraz kulturowym wyjaśnia rolę Kościoła dla dziejów Europy
8. Kultura średniowiecznej Europy	Kultura stanowa w średniowieczu jako wynik funkcjonowania społeczeństwa stanowego Architektura romańska i gotycka Literatura w średniowieczu	– rozróżnia budowle wzniesione w stylu romańskim i gotyckim – rozpoznaje najważniejsze zabytki kultury średniowiecznej	– za pomocą schematów opisuje style romański i gotycki – wyjaśnia znaczenie pojęcia <i>kultura uniwersalna</i> – wymienia najważniejsze cechy kultury średniowiecznej	– wyjaśnia pojęcia: <i>Biblia pauperum, siedem sztuk wyzwolonych</i> – opisuje cechy malarstwa i rzeźby średniowiecznej	– wymienia i opisuje najważniejsze dzieła sztuki epoki średniowiecza – wyjaśnia rolę uniwersytetów dla dziejów średniowiecznej Europy	– w szerokim aspekcie ukazuje rolę kultury średniowiecznej dla dziejów Europy – wskazuje współczesne dziedzictwo kultury średniowiecza

	Filozofia średniowiecznej Europy Malarstwo, rzeźba i inne sztuki plastyczne w średniowieczu Uniwersytety i edukacja w średniowiecznej Europie		– wyjaśnia rolę chrześcijaństwa dla dziejów kultury średniowiecznej	– prawidłowo stosuje pojęcia architektoniczne typowe dla budowli średniowiecznych (np. portal, nawa, rozeta) – wymienia najważniejsze uniwersytety średniowieczne – opisuje system edukacyjny w średniowieczu	– wyjaśnia rolę miast dla rozwoju kultury średniowiecznej	
Rozdział VII. Rozbicie dzielnicowe i odbudowa Królestwa Polskiego						
1. Rozbicie dzielnicowe	Podział państwa piastowskiego w wyniku testamentu Krzywoustego System senioratu – funkcjonowanie i upadek Walki wewnętrzne pomiędzy książętami piastowskimi Najazdy mongolskie	– lokalizuje w czasie śmierć Bolesława Krzywoustego – rozpoznaje na mapie Polskę w czasach rozbicia dzielnicowego	– wyjaśnia pojęcia: <i>rozbicie dzielnicowe, testament Krzywoustego</i> – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>seniorat, pryncypat</i> – wymienia przyczyny i skutki rozbicia dzielnicowego – lokalizuje w czasie i przestrzeni bitwę pod Legnicą – wymienia skutki najazdu Mongołów na Polskę	– za pomocą mapy i drzewa genealogicznego opisuje proces rozbicia dzielnicowego w Polsce – wyjaśnia znaczenie zjazdu w Łęczycy dla dziejów Polski	– opisuje w porządku chronologicznym proces rozbicia dzielnicowego w Polsce – wyjaśnia znaczenie zjazdu w Gąsawie dla dziejów Polski – wyjaśnia znaczenie postaci: Władysława Wygnańca, Bolesława Kędzierzawego, Mieszka Starego, Kazimierza Sprawiedliwego, Leszka Białego, Henryka Brodatego, Henryka Pobożnego	– wyjaśnia w szerokim aspekcie przyczyny i proces rozbicia dzielnicowego w Polsce
2. Rozwój gospodarczy ziem polskich	Ożywienie gospodarcze na ziemiach polskich Osadnictwo na prawie niemieckim i na prawie polskim na ziemiach księstw piastowskich	– prawidłowo lokuje w czasie okres rozbicia dzielnicowego – rozpoznaje i opisuje plan wsi i miasta lokowanego na prawie niemieckim	– wymienia cechy lokowanych na prawie niemieckim wsi i miast – wymienia zmiany ekonomiczno-społeczne na ziemiach polskich w dobie rozbicia dzielnicowego	– opisuje proces lokowania wsi i miast – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>immunitet, zasadźca, sołtys, wójt, burmistrz, immunitet, łan, ratusz, wolnizna</i>	– wyjaśnia znaczenie postaci Henryka Brodatego – wyjaśnia przyczyny ożywienia gospodarczego na ziemiach polskich w XIII	– w szerokim aspekcie politycznym, gospodarczo-społecznym oraz kulturowym wyjaśnia i ocenia skutki rozbicia

	Zmiany społeczne, ekonomiczne i polityczne w okresie rozbicia dzielnicowego Wzrost znaczenia rycerstwa – feudalizm na ziemiach polskich Początki monarchii stanowej				w.	dzielnicowego dla dziejów Polski
3. Sąsiedzi Polski w XII– XIII wieku	Powstanie Marchii Brandenburskiej Plemiona Bałtów i ich najazdy na ziemie polskie Sprowadzenie Krzyżaków nad Bałtyk Państwo zakonu krzyżackiego w Prusach Ruś w XII–XIII w. Czechy w XIII w.	– prawidłowo lokuje w czasie okres rozbicia dzielnicowego – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Marchia Brandenburska, Krzyżacy, Tatarzy, Ruś</i> – lokuje na mapie sąsiadów Polski w XII–XIII w.	– wymienia i wskazuje na mapie zewnętrzne zagrożenia dla ziem polskich – lokalizuje w czasie i przestrzeni sprowadzenie Krzyżaków do Polski – wymienia skutki sprowadzenia Krzyżaków do Polski	– wyjaśnia znaczenie postaci Konrada Mazowieckiego – prawidłowo stosuje pojęcie <i>Bałtowie</i> – za pomocą mapy opisuje rozwój terytorialny państwa krzyżackiego	– wyjaśnia okoliczności i znaczenie powstania Marchii Brandenburskiej – wyjaśnia znaczenie postaci: Albrechta Niedźwiedzia, Mendoga, Giedymina, Hermana von Salza – wyjaśnia przyczyny upadku znaczenia Rusi Kijowskiej – wyjaśnia powody rosnącej pozycji Czech w XII–XIII w.	– w szerokim aspekcie politycznym, gospodarczo- społecznym oraz kulturowym wyjaśnia i ocenia skutki rozbicia dzielnicowego dla dziejów Polski
4. Próby zjednoczeni a Królestwa Polskiego	Apogeum rozbicia dzielnicowego Próby zjednoczenia ziem polskich w XII i XIII w. Rola Kościoła w próbach jednoczenia Polski Próby zjednoczenia Polski na przełomie XIII i XIV w. – Przemysł II Polska pod rządami Przemysławów	– prawidłowo lokuje w czasie i przestrzeni rozbicie dzielnicowe w Polsce – wymienia wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny zjednoczenia ziem polskich	– wyjaśnia wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny zjednoczenia ziem polskich – wyjaśnia rolę Kościoła w próbach jednoczenia ziem polskich	– za pomocą mapy i drzewa genealogicznego opisuje proces walki o zjednoczenie Polski – wyjaśnia rolę Przemysła II i Wacława II – lokuje w czasie panowanie Przemysława II i Wacława II	– w porządku chronologicznym opisuje proces zjednoczenia ziem polskich – ocenia rolę panowania Przemysławów w Polsce – wyjaśnia międzynarodowy kontekst dziejów Polski	– w szerokim aspekcie wyjaśnia przyczyny zjednoczenia ziem polskich – zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i Europy

5. Odrodzenie Królestwa Polskiego	Przebieg walk o zjednoczenie Polski toczonych przez Władysława Łokietka Polityka zagraniczna Łokietka – sojusz z Węgrami oraz konflikty z Krzyżakami, Brandenburgią i Luksemburgami Straty terytorialne na rzecz sąsiadów Znaczenie koronacji Władysława Łokietka	– prawidłowo lokuje w czasie koronację Łokietka – wskazuje na mapie proces zmiany granic państwa Władysława Łokietka – wymienia główne osiągnięcia Władysława Łokietka	– wyjaśnia rolę postaci Władysława Łokietka – wymienia przyczyny i skutki wojny Władysława Łokietka z Krzyżakami – lokuje w czasie i przestrzeni bitwę pod Płowcami	– za pomocą mapy i drzewa genealogicznego opisuje proces walki o zjednoczenie Polski – wyjaśnia pojęcie <i>bunt wójta Alberta</i>	– w porządku chronologicznym opisuje proces zjednoczenia ziem polskich – wyjaśnia międzynarodowy kontekst dziejów Polski	– w szerokim aspekcie wyjaśnia i ocenia panowanie Władysława Łokietka – zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i Europy
6. Monarchia Kazimierza Wielkiego	Reformy prawne i administracyjne Kazimierza Wielkiego Osiągnięcia gospodarcze i budowa pozycji politycznej Polski Rozwój cywilizacyjny ziem polskich Nabytki terytorialne Polski za Kazimierza Wielkiego Polityka zagraniczna Kazimierza Wielkiego Problemy z dziedzictwem tronu	– prawidłowo lokuje w czasie panowanie Kazimierza Wielkiego – rozpoznaje mapę Polski z czasów Kazimierza Wielkiego – wymienia najważniejsze osiągnięcia Kazimierza Wielkiego	– wymienia i wskazuje na mapie sąsiadów Polski w czasach panowania Kazimierza Wielkiego – wymienia najważniejsze reformy wewnętrzne Kazimierza Wielkiego – lokalizuje w czasie powstanie Akademii Krakowskiej	– za pomocą mapy opisuje politykę zagraniczną i wewnętrzną Kazimierza Wielkiego – wyjaśnia przyczyny rozwoju gospodarczego Polski w czasach Kazimierza Wielkiego – opisuje stosunek Kazimierza Wielkiego do diaspory żydowskiej – wyjaśnia problem z dziedzictwem tronu	– w porządku chronologicznym opisuje politykę zagraniczną Kazimierza Wielkiego – wyjaśnia zmiany ustrojowe w państwie Kazimierza Wielkiego – wyjaśnia międzynarodowy kontekst dziejów Polski	– w szerokim aspekcie wyjaśnia i ocenia panowanie Kazimierza Wielkiego – zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i Europy
Rozdział VIII. Polska i Europa u schyłku średniowiecza						
1. Unie z Węgrami i Litwą	Unia polsko-węgierska i rządy Andegawenów w Polsce Wzrost znaczenia szlachty na przełomie XIV i XV w. Litwa przed unią z Polską	– prawidłowo lokuje w czasie unię w Krewie – rozpoznaje na mapie monarchię Jagiellonów – prawidłowo stosuje pojęcie <i>unia personalna</i>	– wymienia przyczyny i skutki przywileju w Koszycach – lokalizuje w czasie przywilej w Koszycach oraz unię w Krewie	– wyjaśnia przyczyny przejęcia władzy w Polsce przez Andegawenów – wyjaśnia polityczne i gospodarczo-społeczne	– opisuje w porządku chronologicznym dzieje unii polsko-litewskiej – porównuje założenia unii krewskiej i horodelskiej – ocenia znaczenie unii	– w szerokim zakresie wyjaśnia skutki przywileju w Koszycach dla procesu kształtowania się demokracji szlacheckiej

	<p>Początki unii polsko-litewskiej, kształtowanie się zasad współistnienia Rządy Władysława Jagiełły i jego polityka dynastyczna</p> <p>Wielokulturowość państwa Jagiellonów, w tym na ziemiach polskich</p>	<p>– wymienia założenia przywileju koszyckiego</p> <p>– wymienia założenia unii w Krewie</p>	<p>– wymienia przyczyny i skutki unii krewskiej</p> <p>– prawidłowo stosuje pojęcie <i>przywilej generalny</i></p>	<p>skutki przywileju koszyckiego</p> <p>– wyjaśnia rolę postaci: Ludwika Andegaweńskiego, Jadwigi, Władysława Jagiełły, Witolda</p> <p>– lokuje w czasie unię w Horodle</p> <p>– wymienia przyczyny i skutki unii horodelskiej</p>	<p>krewnskiej dla dziejów Polski</p> <p>– wyjaśnia problem następstwa tronu po Jagielle</p> <p>– wyjaśnia międzynarodowy kontekst dziejów Polski</p> <p>– wyjaśnia pojęcie <i>przywilej jedlneński</i></p>	<p>– zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i Europy</p>
2. Wojny z zakonem krzyżackim	<p>Przyczyny konfliktu polsko-krzyżackiego</p> <p>Przebieg bitwy grunwaldzkiej i jej znaczenie</p> <p>Postanowienia I pokoju toruńskiego</p> <p>Konflikt polsko-krzyżacki na soborze w Konstancji</p> <p>Wojny polsko-krzyżackie w latach 20. i 30. XV w.</p>	<p>– prawidłowo lokuje w czasie i przestrzeni bitwę grunwaldzką</p> <p>– wymienia skutki bitwy grunwaldzkiej</p>	<p>– wskazuje na mapie Żmudź</p> <p>– wymienia przyczyny wojny z zakonem</p> <p>– lokuje w czasie i wymienia skutki I pokoju toruńskiego</p> <p>– za pomocą schematu opisuje przebieg bitwy grunwaldzkiej</p>	<p>– za pomocą mapy opisuje przebieg Wielkiej Wojny z zakonem</p> <p>– wyjaśnia rolę postaci: Władysława Jagiełły, Ulricha von Jungingena</p>	<p>– opisuje w porządku chronologicznym przebieg konfliktów z Krzyżakami za panowania Władysława Jagiełły</p> <p>– wyjaśnia międzynarodowy kontekst dziejów Polski</p> <p>– wyjaśnia znaczenie postaci Pawła Włodkowica</p>	<p>– w szerokim aspekcie ukazuje dalekosiężne skutki zwycięstwa grunwaldzkiego dla dziejów Polski</p> <p>– zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i Europy</p>
3. Europa Zachodnia w XIV–XV wieku	<p>Zjednoczenie Francji i wybuch wojny stuletniej</p> <p>Przebieg konfliktu angielsko-francuskiego w XIV–XV w.</p> <p>Monarchia burgundzka</p> <p>Cesarstwo w XIII–XIV w.</p> <p>Wojny szwajcarskie i spadek znaczenia rycerstwa</p> <p>Przebieg rekonkwisty w Hiszpanii</p>	<p>– prawidłowo lokuje w czasie i przestrzeni wojnę stuletnią</p> <p>– wymienia przyczyny i skutki wojny stuletniej</p> <p>– prawidłowo stosuje pojęcie <i>Cesarstwo</i></p>	<p>– prawidłowo lokuje Burgundię i Szwajcarię na mapie</p> <p>– wymienia przyczyny kryzysu Cesarstwa w XIII–XIV w.</p> <p>– prawidłowo stosuje pojęcie <i>rekonkwista</i></p>	<p>– wyjaśnia przyczyny i skutki wojny stuletniej</p> <p>– wyjaśnia rolę Joanny d’Arc</p> <p>– wyjaśnia przyczyny spadku znaczenia rycerstwa</p> <p>– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>wielkie bezkrólewie</i>, <i>Złota bulla</i></p>	<p>– opisuje w porządku chronologicznym przebieg wojny stuletniej</p> <p>– wyjaśnia znaczenie monarchii burgundzkiej</p> <p>– wyjaśnia okoliczności powstania Szwajcarii</p>	<p>– w szerokim aspekcie wyjaśnia przebieg i znaczenie wojny stuletniej dla dziejów Europy</p>

4. Kryzys schyłku średniowiecza	Kryzys gospodarczy i epidemia dżumy Powstania chłopskie w Anglii i we Francji Niewola awiniońska papieży Spory o istotę Kościoła i ruchy reformatorskie	– wymienia przyczyny kryzysu Kościoła w XIV–XV w. – prawidłowo stosuje pojęcie <i>czarna śmierć</i>	– wymienia przyczyny i skutki czarnej śmierci – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>niewola awiniońska, wielka schizma zachodnia, sobór w Konstancji</i>	– wyjaśnia rolę czarnej śmierci dla dziejów Europy – wyjaśnia przyczyny i skutki powstań chłopskich w Anglii i we Francji – lokalizuje w czasie sobór w Konstancji	– wyjaśnia cechy niewoli awiniońskiej – wyjaśnia pojęcia: <i>kurializm, koncyliaryzm, nowa pobożność</i>	– w szerokim aspekcie wyjaśnia przyczyny kryzysu w Kościele katolickim
5. Europa Środkowa i Wschodnia w XV wieku	Czechy pod panowaniem Luksemburgów Powstanie husytyzmu i wojny husyckie Podboje imperium osmańskiego na Bałkanach Węgry w XV w. Ruś w walce o wyzwolenie spod zwierzchnictwa Mongołów	– prawidłowo lokuje w czasie i przestrzeni upadek Konstantynopola – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>husyci, Turcy osmańscy</i>	– wymienia przyczyny i skutki upadku cesarstwa bizantyjskiego – wymienia główne założenia ideologii husyckiej	– wyjaśnia przyczyny ekspansji Osmanów i za pomocą mapy ją opisuje – wyjaśnia rolę Jana Husa	– opisuje przebieg i skutki wojen husyckich – wyjaśnia przyczyny i skutki ekspansji osmańskiej – wyjaśnia przebieg procesu wyjścia ziem ruskich spod zwierzchnictwa Mongołów	– w szerokim zakresie politycznym, gospodarczo-społecznym oraz kulturowym wyjaśnia przebieg i znaczenie wojen husyckich – w szerokim aspekcie wyjaśnia znaczenie powstania imperium osmańskiego
6. Panowanie Kazimierza Jagiellończyka	Panowanie i śmierć Władysława Warneńczyka Bezkrólewie i objęcie rządów przez Kazimierza Jagiellończyka Przyczyny wojny trzynastoletniej Przebieg walk podczas wojny trzynastoletniej Zmiany w sztuce wojennej w XV w. Skutki wojny trzynastoletniej	– prawidłowo lokuje w czasie wojnę trzynastoletnią – wskazuje zmiany terytorialne będące skutkiem wojny trzynastoletniej	– lokuje w czasie i przestrzeni bitwę pod Warną – wymienia przyczyny wojny trzynastoletniej – wymienia skutki II pokoju toruńskiego – lokuje w czasie przywilej cerekwicko-nieszawski i wymienia jego postanowienia	– wyjaśnia przyczyny i skutki bitwy pod Warną – wyjaśnia pojęcia: <i>Związek Pruski, akt inkorporacji</i> – za pomocą mapy opisuje przebieg wojny trzynastoletniej – wyjaśnia znaczenie postaci Kazimierza Jagiellończyka – prawidłowo stosuje pojęcie <i>polityka dynastyczna</i>	– wyjaśnia międzynarodowy kontekst dziejów Polski – wyjaśnia przyczyny sukcesu Polski w wojnie trzynastoletniej – za pomocą mapy i drzewa genealogicznego przedstawia politykę dynastyczną Kazimierza Jagiellończyka – wyjaśnia rolę Zbigniewa Oleśnickiego	– w szerokim aspekcie międzynarodowym wyjaśnia i ocenia wyprawę warneńską – w szerokim politycznym, gospodarczo-społecznym i kulturowym aspekcie wyjaśnia skutki wojny trzynastoletniej dla dziejów Polski – w szerokim zakresie wyjaśnia skutki przywileju cerekwicko-

	Polityka dynastyczna Kazimierza Jagiellończyka					nieszawskiego dla procesu kształtowania się demokracji szlacheckiej
7. Monarchia polska w XIV–XV wieku	Zmiany w administracji polskiej Rozwój monarchii stanowej Przywileje szlacheckie charakterystyczne cechy polskiej monarchii stanowej	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>monarchia stanowa, przywilej stanowy</i> – rozpoznaje cechy polskiej monarchii stanowej	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>monarchia elekcyjna, sejmik, rada królewska, senat</i> – wymienia postanowienia najważniejszych przywilejów szlacheckich	– opisuje system administracji centralnej i samorządowej w Polsce – wyjaśnia powody wzrostu znaczenia szlachty – wyjaśnia przyczyny i skutki wydania najważniejszych przywilejów szlacheckich	– wyjaśnia pojęcie <i>Corona Regni Poloniae</i> – w porządku chronologicznym wyjaśnia proces powstawania demokracji szlacheckiej	– w szerokim aspekcie wyjaśnia proces przemian ustrojowych w Polsce XIV–XV w.
8. Kultura polska w średniowiec zu	Architektura średniowieczna w Polsce Malarstwo i rzeźba średniowieczna w Polsce Najważniejsze zabytki sztuki średniowiecznej na ziemiach polskich Początki polskiego dziejopisarstwa Edukacja i nauka na ziemiach polskich w średniowieczu Rola Akademii Krakowskiej	– rozpoznaje style architektoniczne średniowiecza – rozpoznaje najważniejsze zabytki kultury średniowiecznej w Polsce	– za pomocą schematów opisuje style romański i gotycki – wymienia najważniejsze cechy kultury średniowiecznej w Polsce – wyjaśnia rolę chrześcijaństwa dla dziejów kultury średniowiecznej w Polsce	– opisuje cechy malarstwa i rzeźby średniowiecznej w Polsce – opisuje system szkolnictwa w Polsce – wyjaśnia znaczenie postaci: Wita Stwosza, Galla Anonima, Mistrza Wincentego zwanego Kadłubkiem, Jana Długosza	– wymienia i opisuje najważniejsze dzieła sztuki epoki średniowiecza w Polsce – opisuje dzieje Akademii Krakowskiej i wyjaśnia jej znaczenie	– w szerokim aspekcie ukazuje rolę kultury średniowiecznej dla dziejów Polski – wskazuje współczesne dziedzictwo kultury średniowiecza w Polsce